

نیره ساری

سهام والدین در سواد رسانه‌ای در گفت‌وگو با مصطفی هاشمی‌نسب، جامعه‌شناس

دست فرزندان را بگیرد و باهم وبگردی کنید

همان قدر که به فکر کلاس زبان فرزندان مان هستیم، باید سبک و ویژه‌ای برای سواد رسانه و فرآهم کنیم

مصطفی هاشمی‌نسب، جامعه‌شناس در گفت‌وگو با «جوان» از ضرورت‌های فراگیری سواد رسانه‌ای می‌گوید. وی معتقد است: «والدین باید برای مواجهه درست با نسل امروز سواد رسانه‌ای را فراگیرند، اما قبل از آن باید آگاهی‌بخشی را کلید بزنند.» مثال بارز در این زمینه از زبان این جامعه‌شناس، بسته‌های فرهنگی مختلفی است که والدین می‌توانند به ابتکار و خلاقیت خود روی میز بگذارند تا برای نسل جدید جذاب باشد. هاشمی‌نسب یکی از این بسته‌ها را تعامل در فضای مجازی به همراه نسل جدید معرفی می‌کند و می‌گوید: «والدین می‌توانند با نسل نوجوان خود وبگردی کنند و در کوچه پس‌کوچه‌های مجازی همراه آنان باشند.»

چرا داشتن سواد رسانه‌ای در جهان امروز مهم است؟

بنا بر اقتضائات زمانی بسیاری از کالاها و خدمات مصرفی ما کم و زیاد می‌شود. یکی از موارد مصرفی که امروزه جزء الزامات زندگی شده استفاده از رسانه است. یعنی رسانه در کنار سایر اقلام مهم زندگی مطرح است. برای فهم بهتر موضوع به مثال تغذیه، ورزش و حتی آموزش اشاره می‌کنم. در کنار این موارد باید موضوع سواد رسانه را نیز مطرح کنیم که به صورت روزمره و دائمی استفاده می‌شود. بالطبع ما باید برای هر چیزی که مصرف می‌کنیم سواد، آگاهی و دانش کافی داشته باشیم و از میزان مفید یا مضر بودن آن اطلاع کامل پیدا کنیم. مثال بارز در این زمینه غذاست. ما باید بدانیم غذای سالم از فاسد چگونه تشخیص داده می‌شود؟! یا اینکه کدام غذا برای ما مفید و کدام یک برای ما مضر است؟ در واقع رسانه به مثابه یک غذای مصرفی است و باید مثل غذا درباره آن آگاهی داشته باشیم. ما طبیعتاً به طور دائم و روزمره در معرض رسانه هستیم و به این مقوله رسانه‌های مدرن و جدید هم اضافه می‌شود که جنبه‌های دیگر زندگی را درگیر می‌کند. اگر نگوئیم رسانه و سواد رسانه‌ای نسبت به سایر اولویت‌ها و دانش‌ها اولویت دارد اما از حیثیت آن کمتر هم نباید باشد. وقتی ما می‌خواهیم چیزی را مصرف کنیم، باید در مورد آن بدانیم و هر قدر موارد مصرف ما زیادتز باشد، این ضرورت مهم تر خواهد بود. زمانی در دهه ۶۰ وقتی اسم رسانه مطرح می‌شد، فقط چند رسانه محدود و شاخص مثل تلویزیون و رادیو و معدودی مطبوعات داشتیم و حتی همان روزنامه هم به سختی به دست ما می‌رسید، به طور مثال همان موقع روزها منتظر کیهان بچه‌ها بودیم تا چه‌جا بودیم تا چند خط

ما امروز با دهه‌شمی‌های آموزش‌ندیده‌های مواجه هستیم که در حال تربیت دهه‌هشتادها هستند. من وقتی خودم تربیت نشدم، چگونه می‌توانم نسل خوبی تربیت کنم؟

مطلب بخوانیم، این در حالی است که امروزه رسانه بی‌وسبست جدایی‌ناپذیر زندگی است و ما به صورت لحظه‌ای در معرض آن قرار داریم. ضرورت فراگیری آن امروز افزایش یافته و کثرت آن باعث شده است ضرورتش به صورت جدی تری مورد توجه قرار گیرد. ضرورت‌های سواد رسانه‌ای برای نسل جدید چیست؟!

ما با نسلی مواجه هستیم که در حاکمیت مطلق اینترنت بزرگ شده و رشد کرده‌اند. نسل نوجوان و جوان ما که میانگین سنی آنها ۱۴ تا ۲۵ سال است، فضای گذار کودکی به نوجوانی آنها در عصر ظهور رسانه‌های مدرن بود، در نتیجه باید برای این نسل برنامه جداگانه کمی و کیفی داشته باشیم. ما می‌بینیم در این شرایط، نظام آموزشی رسمی ما که آموزش و پرورش است از پایه دهم متوسطه سواد رسانه را آموزش می‌دهد، در حالی که بچه‌ها از کودکی و دو سالگی به این فضا وارد شده‌اند. اینجا یک تأخیر فرهنگی رخ می‌دهد که تا سال‌ها قابل حل نیست. زمانی که پدیده تکنولوژیک نوظهور به وجود می‌آید و ما هنوز فرهنگ و سواد استفاده از آن را نداریم، تأخیر فرهنگی شکل می‌گیرد. برای توضیح بیشتر باید گفت زمانی که آگاهی مؤخر بر ظهور تکنولوژی است، این پدیده رخ خواهد داد؛ نسلی که از همان دو سالگی درگیر تکنولوژی می‌شود اما نه آموزش و سواد آموزشی و نه حتی می‌داند چگونه رفتار کند. در واقع زمان طلایی تربیتی پنج تا شش سال است و تا اوایل جوانی و اواخر نوجوانی ادامه دارد که ما در بحث آموزش این پایه طلایی را از دست داده‌ایم. در واقع خودمان تا آخر فرهنگی و واپس ماندگی فرهنگی را کلید زده و تشدید کرده‌ایم. طبیعتاً وقتی این نسل کف خیابان هستند و برخلاف تصور ما عبور می‌کنند، همه شگفت‌انگیز می‌شویم که اینها تا حالا کجا بوده و بگویم از کجا پیدا شده‌اند!

این نسل در سایه غفلت ما از نیازمندی‌های آنان، به پرورش اولویت‌های خود پرداخت و امروز رفتاری انجام می‌دهد که خلاف تصور ماست. اهمیت سواد رسانه‌ای برای این نسل صدچندان است. ما امروز با یک جمعیتی مواجه هستیم که باز دانشگاه و کلاسی ندیده است و نمی‌داند چیست اما متأثر از کم‌سوادی و بی‌سوادی رسانه تبدیل به مجرم می‌شود و جامعه هم پیرو آن آسیب، متحمل آسیب بزرگ‌تری خواهد شد. البته ذکر این نکته ضروری است که فقط نظام رسمی منظور نیست بلکه حتی نظام غیررسمی نیز کم‌کاری می‌کند. واقعاً چه میزان از برنامه‌های تلویزیون به سواد رسانه‌ای پرداخته یا می‌پردازد؟ صداوسیما که به تعبیر حضرت امام (ره) دانشگاه انسان‌سازی است، چه میزان از این جریان نقش داشته است؟! وقتی پدر و مادر آموزشی برای سواد رسانه ندیده‌اند یا آگاهی درستی در مورد مواجهه با فضای رسانه ندارند، چگونه می‌توانند نسل خوبی تربیت کنند؟! متأسفانه حتی

سبک رابطه

همدلی با فرزندان یعنی دنیا را از چشم او ببینیم

مینا محمد دوست، مشاور خانواده در گفت‌وگو با «جوان»:

به اعتقاد یک مشاور خانواده به‌روز بودن والدین نکته مهم تربیتی برای نسل امروز است و والدین باید دنیا را از چشمان نسل جدید ببینند تا همدلی به عنوان یک اصل مهم تربیتی تحقق پیدا کند. مینا محمد دوست، مشاور کودک و نوجوان در گفت‌وگو با «جوان» به بررسی ضرورت‌های اصول تربیتی برای نسل جدید پرداخته است. وی معتقد است: در دنیای تکنولوژی و انفجار علم، هر روز با تغییرات جدید و جدی روبه‌رو می‌شویم که برای درک بهتر حقیقت نهفته در زندگی و مادر هستند که با حرف‌های بدون عمل تأثیر منفی می‌گذارند، در حالی که حداقل‌ترین حرف با بالاترین عملکرد بهترین نتیجه را دارد.

حريم‌ها نیست، گفت: از نظر عاطفی باید پیوند بین نسل‌ها وجود داشته باشد، هر چند خیلی از مادران و پدران به دلیل شرایط اقتصادی مجبور به کار زیاد هستند، لذا وقتی حضور فیزیکی والدین و رابطه چشم‌درچشم آنان به بچه‌ها به حداقل می‌رسد، باید راهکارهایی برای تقویت رابطه عاطفی با فرزندان پیدا کنیم. وی با تأکید بر اینکه همیشه و همیشه رفتار گویاتر و مؤثرتر از گفتار است، افزود: نسل جدید می‌بیند و می‌گیرد، پس در واقع این پدر و مادر هستند که با حرف‌های بدون عمل تأثیر منفی می‌گذارند، در حالی که حداقل‌ترین حرف با بالاترین عملکرد بهترین نتیجه را دارد.

این مشاور خانواده بار دیگر بر مطالعات علمی تأکید کرد و گفت: با مطالعه مقالات علمی و به‌روز می‌توانیم روش‌های نزدیک شدن به دنیای فرزندان مان را یاد بگیریم و نباید فراموش کنیم این نسل، همان جوانان فردایی هستند که ما باید می‌انگاری خود را با آنان

خوبی از مادران و پدران به دلیل شرایط اقتصادی مجبور به کار زیاد هستند، لذا وقتی حضور فیزیکی والدین و رابطه چشم‌درچشم آنان با بچه‌ها به حداقل می‌رسد، باید راهکارهایی برای تقویت رابطه عاطفی با فرزندان پیدا کنیم

محمد دوست تأثیر مثبت افراد روی یکدیگر را از نتایج همدلی معرفی کرد و گفت: نسل آموزشی موسیقی‌هایی گوش می‌دهد که سبک خاصی دارد و افزون بر این اشعار و ترانه‌های این موسیقی برای ما مفهومی ندارد اما برای آنها لذتبخش است. آیا از خود می‌پرسیم چرا نوجوان و جوانان آموزشی چنین موسیقی‌ای گوش می‌دهند؟! آیا به ریتم آهنگ توجه می‌کنند یا فقط هیجان آن را می‌خواهند؟! اگر فقط هیجان را می‌خواهند، چرا این هیجان باید خواسته شود؟! چه چیزی سرکوب شده که این هیجان خواهی افزایش پیدا کرده است؟!

محمد دوست با تأکید بر اینکه دنیای ما باید به دنیای نسل امروز نزدیک شود، اظهار کرد: ما نباید نسل جدید را محدود کنیم بلکه باید دوستانه کنار آنها قرار بگیریم و دنیا را از زاویه همان نسل امروز ببینیم. وی یکی از معضلات حل‌نشده جامعه و کشور را فقدان مطالعه دانست و گفت: یکی از پیامدهای منفی شبکه اجتماعی پاسخ دادن‌های سطحی به سؤالات است و در نتیجه همه سؤالات جواب‌ها در همان سطح ابتدایی بدون عمق باقی خواهد ماند. این مشاور کودک و نوجوان در پاسخ به سؤال «جوان» مبنی بر اینکه والدین چه مسیری را برای تربیت نسل امروز باید در پیش بگیرند، گفت: اولین و مهم‌ترین راه پیوند عاطفی میان والدین و نسل جدید است.

محمد دوست با اشاره به اینکه نزدیک شدن به معنی شکستن

بزرگسالان هم آگاهی و دانش و سواد لازم را برای مواجهه با رسانه ندارند و ما امروز با دهه‌شمی‌های آموزش‌ندیده‌های مواجه هستیم که در حال تربیت دهه‌هشتادها هستند. من وقتی خودم تربیت نشدم، چگونه می‌توانم نسل خوبی تربیت کنم.

چگونه باید برای این آموزش و آگاهی‌بخشی گام برداشت؟

قطعاً به صورت تک‌بعدی و تک‌عاملی نمی‌توان به این موضوع نگاه کرد و باید بگوییم وقتی خانواده آموزش ندیدند، پس نباید نقش خود را به سایرین محول کنند. در نظام آموزشی ما باید یکسری تصمیم‌گیری‌ها و یکسری نقش‌ها به واحدهای اجتماعی مختلف داده شود. وقتی خانواده آگاه باشد، فرزندان هم خوب تربیت خواهند شد، البته خیلی از این موارد شاید از دسترس و تأثیر والدین خارج باشد و جز فریاد زدن برای اصلاح نظام آموزشی کاری از دست‌شان برنیاید اما می‌توانیم با یکسری راهکارها و تکنیک‌ها به گونه‌ای پیش برویم که نسل آموزشی سواد مناسب و استاندارد لازم را کسب کند. اولین موردی که خانواده‌ها باید به آن توجه کنند این است که پیش از مواجهه نسل جدید با فضای مجازی و رسانه به فکر باشند، یعنی قبل از ورود به شبکه‌های اجتماعی این کار صورت گیرد. به طور مثال پسر ۱۳ ساله من اینستاگرام ندارد اما متناسب با اقتضائات یکسری از شبکه‌ها و پیام‌رسان‌ها را دارد و تجربه کرده است و قبل از مواجهه این آگاهی‌بخشی صورت می‌گیرد.

دومین مورد این است که به فرآیند نیازهای نسل جدید یکسب جدی برای سواد رسانه‌ای پیش‌بینی کنیم، یعنی همان قدر که به فکر کلاس زبان فرزندان مان هستیم به همان میزان سبک و ویژه‌ای برای سواد رسانه او فراهم کنیم تا فرزند ما به یکسری مهارت‌ها برسد.

این خوراکی را چگونه می‌توان در سبک سواد رسانه‌ای قرار داد؟

به‌روز بودن والدین بسیار مهم است. وقتی از آخرین تحولات رسانه و مدرن آگاهی نداشته باشیم، توان آگاهی‌بخشی نداریم و اگر من عقب‌تر از فرزند خود باشم، قاعدتاً نمی‌توانم آموزشی بدهم. ما باید برای بچه‌ها و فرزندان فرصت تجربه درست از رسانه را فراهم کنیم. به همان میزان که برای ورزش و غذا خوردن و گردش در کنار آنها هستیم، فرصتی را برای وبگردی فراهم کنیم و در کوچه‌پس‌کوچه‌های فضای مجازی همراه آنان باشیم. والدین باید به فکر فضای لذتبخش و سالم باشند و این فضا را متناسب با سن و علایق بچه‌ها فراهم کنند. نکته مهم این است که این اقدام باید قبل از این باشد که راهزنان سلامت به روان بچه‌ها شیخون بزنند. این همدلی بسیار قابل اهمیت است. پسر من پنج یا شش ساله بود و به این فکر افتادم که در این فضا قرار خواهد گرفت، با جست‌وجویی ساده کتاب مناسب پیدا کردم و الان پسر من ۱۷ ساله است و هنوز مواردی را که در مورد موضوعات اینترنت بود، به خاطر دارد. گاهی به عنوان تلنگر از او سؤالاتی می‌کنم و می‌بینم کاملاً در ذهن او باقی مانده است. طبق فرمایش امیرالمؤمنین (ع) آموزش و علمی که در سن کودکی فرا گرفته می‌شود، مانند حکاکی روی سنگ می‌ماند و باید از فرصت‌ها در زمان مناسب خود استفاده کرد.

آگاهانه

توصیه‌های کوتاه برای تعامل بهتر با فرزندان

هنر والدگری در کنار نوجوان بودن است

- در بحران‌ها کنار فرزند خود بمانید و ارتباط خود را با او محترمانه کنید تا آسیب نبیند.
- نهدید، سرزنش، تنبیه و نصیحت کردن نمی‌تواند در عملکرد او تأثیر داشته باشد و حتی نتیجه عکس می‌دهد.
- با او همدلی کنید و محبت بدنی (در آغوش گرفتن و بوسیدن و نوازش کردن) را زیاد کنید و نگذارید ارتباط کلامی‌تان قطع شود.
- مادر مستبد و پدر خشن که خواستار اطاعت بی‌چون و چرای نوجوان خود است، فرزندی با اعتمادبه‌نفس پایین تحویل جامعه می‌دهد.
- انتظار کامل بودن از فرزند خود نداشته باشید و اشتباهات نوجوان خود را ببخشید.
- روش‌های کنترل خشم در نوجوانان را یاد بگیرید.
- نوجوان آتش‌زیر خاکستر است و با یک نسیم باد شعله‌ور می‌شود، لذا تا حد ممکن نباید بگذارید در معرض تلاطم قرار گیرد.
- زیبا سخن بگویید تا زیبا سخن بشنود.
- خودتان الگوی حرف و نصیحت‌های‌تان باشید.
- با والدین سایر نوجوان‌ها ملاقات کنید و دانش و هنر جدید فرا بگیرید.
- سطح آگاهی خود را در زمینه‌های مختلف به خصوص در زمینه رشد و تربیت نسل نوجوان افزایش دهید.
- سه بار گوش دهید و یک بار نصیحت کنید.
- حرف خود را مختصر و ساده بیان کنید.
- فهرستی از ناپیدایی‌هایی که می‌خواهید بگویید تهیه و از گفتن آنها پرهیز کنید.
- قوانین خانه را به تدریج بگویید تا به مرور نوجوان شما انعطاف‌پذیر شود.
- به نوجوان خود فرصت گفت‌وگو دهید و هنگام حرف زدن به چشم‌های او نگاه کنید.
- استقلال طلبی و ویژگی دوران نوجوانی است، نظر خود را به او تحمیل نکنید.
- برای کنترل خشم و ناراحتی او کمی شوخ‌طبع شوید و بخندید و بخندانید.
- به تماشای فیلمی به انتخاب او بروید.
- بوسه‌های را بگردید که او می‌بیند.
- از تصاویر و برنامه‌ها و رسانه‌هایی که می‌بیند درکی به دست آورد تا بتواند با او وارد گفت‌وگو شود.
- از کنار آنچه مصرف و دریافت می‌کند به سادگی نگذرید.
- از او بخواهید به پیام‌هایی فکر کند که در پشت تصاویر و فیلم‌ها و بازی‌ها وجود دارد.
- حتی اگر با نوجوان خود در زمینه‌هایی موافق نیستید